

Puolueiden välinen yhteistyö demokratian voimavarana Suomessa

Suomella on pitkä perinne poliittisesta yhteistyöstä. Yhteistyötä puolueiden välillä tehdään kaikilla politiikan tasoilla järjestökentiltä kunta-, alue- ja valtakunnanpolitiikan huipulle. Poliittinen päätöksenteko Suomessa nojaa puolueiden väliseen neuvotteluun. Oli kyse kriiseistä, kansanvallan haasteista, enemmistöjen muodostamisesta tai toimivasta päätöksenteosta, kyky tehdä yhteistyötä on olennaisessa osassa. Demokratian toiminnan kannalta politiikkaa tekevien kyky yhteistyöhön on ensiarvoisen tärkeää. Ilman yhteistyötä monipuoluedemokratia on hidasta ja kykenemätöntä vastaamaan yhteiskunnan haasteisiin. Yhteistyön kulttuurin luominen ei ole helppoa, ja se edellyttää laajaa sitoutumista

päätöksentekojärjestelmään sekä kansanvaltaisiin periaatteisiin.

Tämä julkaisu esittelee poliittisen yhteistyön haasteita ja vahvuuksia Suomessa sekä sen tukemista kansainvälisesti. Yhteistyö vaatii sekä tekijöiltä että yhteisöltä sitoutumista ja yhteistyökulttuuria. Puolueiden väliset koalitiot ovat tärkeitä demokraattisen toimintakyvyn kannalta. Yhtä tärkeitä, mutta vähemmän huomiota saavia ovat demokraattisten edustajien väliset henkilökohtaiset yhteistyösuhteet sekä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden linkit. Poliittinen yhteistyökulttuuri ansaitsee enemmän huomiota.

Poliittinen yhteistyökulttuuri ansaitsee enemmän huomiota.

Yhteistyö mahdollistaa laadukkaampia ja nopeampia päätöksiä

Suomella on vakiintunut koalitiopolitiikan kulttuuri. Puoluerajat ylittävä yhteistyö on ollut myös välttämätöntä monipuoluedemokratiassa. Eduskunnassa edustettuna on ollut puolueita yleensä 6–10, ja yli 25 % kannatus puolueelle on harvinaista. Enemmistöhallituksen muodostaminen on edellyttänyt yleensä ainakin kahden suuren puolueen koalitiota yhteistyössä pienempien puolueiden kanssa.

Kulttuuri-, luokka- tai puoluerajat ylittävä yhteiskunta ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys Suomessa. Maa saavutti itsenäisyytensä 1917, ja jo vuonna 1918 käytiin repivä sisällissota. Sen jälkeisinä vuosina myös sisällissodan hävinnyttä osapuolta edustaneista puolueista Sosialidemokraattisen puolueen osallistuminen vaaleihin ja poliittiseen päätöksentekoon hyväksyttiin. Hävinneenkin puolen tavoitteita tuotiin osaksi laajempaa agenda muun muassa jakamalla maanomistusta ja paikallispoliittista valtaa. Yhteistyön rakentaminen vei aikaa, ja vasta 1940- ja 1950-lukujen taitteessa poliittinen yhteistyö muodostui maan tavaksi.

Politiikan tasoilla on pystyttävä sopimaan pienistä ja suuristakin asioista. Ajoittain julkisessa keskustelussa poliittinen sopiminen nähdään epäilyttävänä toimintana – kuin puolueiden välinen neuvottelu olisi korruptiivista tai taipuvaista lehmänkaupoille. Median ja kansalaisen näkökulmasta poliittiset neuvottelut ovatkin haasteellinen seurattava, sillä ne käydään pääosin suljettujen ovien takana. Siksi yhteistyötä ja poliittista sopimista olisikin hyvä käsitellä enemmän yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Yhteistyö mahdollistaa erisuuntaisten näkökantojen paremman huomioimisen ja pääsyn osaksi päätöksentekoa. Kun rakentavaa keskustelua vaalitaan, saadaan yhä useamman ryhmän edut, tarpeet ja tieto mukaan. Lisäksi päätöksistä tulee usein pitkäjänteisempiä, kun laajempi osa yhteiskunnasta seisoo niiden takana ja vaikutukset on laajemmalla joukolla punnittu. Toimivat yhteistyön käytännöt johtavat myös nopeuteen. Demokraattiset päätökset perustuvat enemmistöille. Toimivien enemmistöjen sekä sopimisprosessien läpivienti edellyttää sekä yhteistyökulttuuria että sopimisen taitoa.

Poliittinen kenttä ja parlamentaarinen yhteistyö

Puolueet kanavoivat mielipiteitä päätöksentekoon ja keräävät ihmisiä yhteisten asioiden hoitoon.

Puolueiden sisäiset demokraattiset toimintatavat ovat tärkeitä demokratian toimivuuden ja jatkuvuuden kannalta.

Puolueilla on päätöksenteossa tärkeä rooli, ja demokratian kannalta niiden sisäiset toimintaperiaatteet ovat tärkeitä. Suomen puoluekisterissä puolueita on 19 (8/2025), joista eduskunnassa edustettuina on yhdeksän. Puoluekenttä on Suomessa yleispuolueistunut. Puolueet pyrkivät kilpailemaan laajasti äänestäjistä ohjelmillaan eivätkä keskity vain ammatti- tai kieliryhmän perusteella ydinkannattajiensa tavoitteluun.

Suomessa käytetyssä suhteellisessa vaalitivassa ehdokkaat tulevat valituksi henkilökohtaisen äänimääränsä mukaisessa järjestyksessä puolueiden listoilta. Puolueen voi Suomessa perustaa 5000¹ kannattajakorttia keräämällä, kunhan puolueella on valtiollisiin asioihin vaikuttamiseen tähtäävä ohjelma ja se sitoutuu kansanvaltaisiin periaatteisiin. Paikallistasoilla vaaliliittojen ja valtuustoryhmien varaan rakentuvia ryhmiä voidaan muodostaa vielä matalammalla kynnyksellä. Uusien eduskuntapuolueiden syntyminen on harvinaista, mutta mahdollisuus päästä kilpailemaan vakiintuneiden puolueiden kanssa palvelee yhteiskunnallista keskustelua ja integroi valtaviiran ulkopuolisia näkemyksiä osaksi demokratiaa. Valtiollinen mediayhtiö Yle antaa vaalien alla säännöllisesti näkyvyyttä vaaliväittelyiden muodossa myös parlamentin ulkopuolisille pienpuolueille. Jo osallistumismahdollisuudet voivat hillitä ääriajattelua.

Perustuslain muutosten myötä puolueiden rooli päätöksenteossa on korostunut.

Perustuslain muutosten myötä puolueiden rooli päätöksenteossa on korostunut. Suomi on vienyt läpi noin viimeisen 40 vuoden aikana siirtymän presidenttivaltaisesta järjestelmästä parlamentaariseen järjestelmään. Presidentin valtaa on siirretty valtioneuvostolle. Pääministeri on tänä päivänä selvästi keskeisin vaikuttaja. Näin muun muassa vahvistettiin toimeenpanovallan parlamentaarista

¹ Suomen väkiluku vuonna 2025 oli noin 5 640 400 asukasta.

valvontaa. Käytännössä pääministerinä toimii suurimman puolueen puheenjohtaja.

Parlamentarisesti hallitukset ovat olleet suhteellisen vakaita. Pääministeriä on kesken vaalikauden vaihdettu lähinnä johtavan puolueen vaihtaessa puheenjohtajaa tai koalition sisäisten ongelmien jälkeen ilman virallista epäluottamuslausetta. Yleensä sama hallituspohja on säilytetty. Pääministeriyden merkityksen vahvistuminen onkin tarkoittanut myös puolueiden sisäisten prosessien roolin kasvua. Hallitusten vakaus riippuu nimenomaan siinä istuvien puolueiden vakaudesta.

Keskeisin puolueiden haaste liittyy demokraattiseen osallistumisaktiivisuuteen ja luottamukseen. Suomalaiset luottavat poliittisiin puolueisiin monia keskeisiä instituutioita vähemmän. Puolueiden jäsenten ja aktiivien määrät ovat laskeneet. Suomen poliittisen kulttuurin kannalta on ollut tärkeää, että ovi on auki kaikille, mutta nyt siitä kulkevia on vähemmän. Alhainen osallistumisaktiivisuus on yhteydessä siihen, että puolueita tunnetaan huonosti, mikä voi myös lisätä epäluuloa sekä korottaa kynnystä osallistumiseen. Lisäksi kansalaisten luottamusta puolueisiin heikentävät muun muassa vaalirahoituksen ajoittainen epäselvyys sekä puoluepolitiikan riittainen julkisuuskuva sovinnaisessa kulttuurissa. Eettisen normiston noudattamisen lisäksi myös viestinnässä on onnistuttava. Nykyisin puolueet pystyvät vielä rekrytoimaan paikallisella tasolla kaikkiin luottamuspaikkoihin edustajat, vaikka paikoin tämä on tuottanut hankaluuksia. Olisi onnistuttava kokoamaan myös uudenlaisia ihmisiä mukaan. Jalansijaa tarvittaisiin erityisesti nuorten ja maahanmuuttajaväestön keskuudessa. Suomessa tehdäänkin aktiivista työtä demokratiakasvatukseen, esimerkiksi nuorisovaltuustojen parissa.

Parlamentti on sekä symboliselta että käytännölliseltä merkitykseltään se paikka, jossa puolueyhteistyötä luodaan ja tarvitaan eniten. Eduskunta, Suomen yksikamarinen parlamentti, säättää lait ja hyväksyy valtion tulo- ja menoarvion eli budjetin. Se käsittelee ja hyväksyy EU-normiston sekä kansainväliset sopimukset ja toimii julkisena politiikan forumina. Hallituksen on nautittava sen luottamusta, ja hallituksen toiminnan valvominen on sen päätehtäviä. Nykyisin lakiesitykset ovat pääosin lähtöisin hallitukselta, ja usein ne myös toteuttavat EU-säädösten velvoitteita. Eduskunta itse synnyttää vähän uutta lainsäädäntöä.

Parlamentin valvontatehtävä hallituksen suuntaan korostuu epävarmoina aikoina. Hallituksen vastuullisuus edellyttää parlamenttia, joka kykenee esimerkiksi kriisitilanteissa joustavasti muodostamaan enemmistön yhteiskunnan

perusarvojen taakse, ja tarvittaessa hallituspuolue kykenee esittämään epäluottamuslauseen jopa oman puolueen johdolle. Normaalioloissa parlamentin tulisi olla myös paikka, jossa käydään rakentavaa keskustelua politiikkavaihtoehdoista. Oppositiolla on mahdollisuus esittää kysymyksiä hallitukselle sekä ilmaista kritiikkinsä sitä kohtaan, ja hallituksella on vastavuoroisesti mahdollisuus perustella linjansa.

Parlamentin tulisi olla paikka, jossa käydään rakentavaa keskustelua politiikkavaihtoehdoista.

Lainsäädäntötyötä ja muuta asioiden käsittelyä varten kansanedustajat on jaettu valiokuntiin, joissa käsitellään kunkin alan asiat. Paikat valiokuntiin jaetaan eduskunnan voimasuhteiden mukaan. Sekä hallituksella että oppositiolla on edustus kaikissa valiokunnissa, ja hallituspuolueilla on niissä enemmistö. Hallitukseen kuuluvien puolueiden eduskuntaryhmien keskinäinen suunnitelmallisuus ja tiedonvaihto käytännössä varmistavat sen esityksille eduskuntakäsittelyn läpäisyn, mutta myös oppositiopuolueiden on mahdollista valiokuntakäsittelyssä vaikuttaa lain sisältöön. Pitkäjänteistä työtä valiokunnissa arvostetaan, ja ahkera, yhteistyökykyinen jäsen voi onnistua hiomaan esityksen kulmia omien prioriteettiansa suuntaan. Valiokunnat kuulevat paljon asiantuntijoita, ja käytäntönä on ollut sallia vapaasti erilaisten asiantuntijoiden kutsuminen jäsenten harkinnan mukaan. Näin valiokunnissa vaihdetaan erityistietoa ja kehitetään päättäjien osaamista.

Valiokuntien keskustelu ja kuulemiset eivät ole julkisia. Poliitikot kokevat tärkeäksi, että lainsäädäntöprosessissa on vaihe, jossa ajatuksia ja näkemyksiä kerätään julkisuuden paineelta suojassa. Erityisen tärkeässä asemassa se on perustuslakivaliokunnassa. Perustuslain tulkinta Suomessa on parlamentarisissa käsissä. Tuomioistuinten mahdollisuus tarkastella lainsäädännön perustuslainmukaisuutta on rajattu tilanteisiin, joissa perustuslakivaliokunta ei ole reagoinut ja ristiriita on ilmeinen. Hallituspuolueilla on toimielimessä enemmistö, ja järjestelyn perustuslaillisuuden suoja nojaa valiokunnan puolerajat ylittävään sitoutumiseen sen juridiikkaan keskittyvään toimintakulttuuriin. Sillä onkin ollut takanaan vakiintunut, yhteisesti hyväksytty käytäntö.

Valiokunnassa on pyritty sitoutumaan puhtaan juridisiin argumentteihin ja puolerajat ylittävään

yksimielisyyteen. Parlamentaarinen kontrolli on myös varmistanut perustuslain tulkinnan demokraattisuuden, ja perustuslakivaliokunnan kannanotot ovat pysäyttäneet hallituksen lakiesityksiä. Valiokunnan asemasta on käyty julkista keskustelua sen suhteen, onko valiokunta politisoitunut, itsenäinen hallituksen linjasta tai riittävän resilientti mahdollista epädemokraattista vaikuttamista kohtaan, mutta kriittisetkin kannat tunnustavat sen toiminnassa juridista osaamista ja aitoa kriittisyyttä.

Eduskunta on keskustelukulttuuriltaan sitoutunut arvokkaaseen käytökseen. Asiakeskeisyys on viime vuosikymmeninä monen veteraaniparlamentaarikon näkökulmasta heikentynyt ja retoriikka koventunut, mutta eduskunnan toiminta on edelleen kansainvälisesti verrattuna siistiä. Esimerkiksi eduskuntasalissa ei etiketin mukaan syytetä toisia edustajia valehtelusta ja fyysinen koskemattomuus on ollut turvattu. Kritiikin esittämistä tämä ei estä.

Työskentelykulttuuri eduskunnan käytävillä pyritään pitämään korostetun kohteliaana. Tapana on, että jokaista, oli hän vierailija, kahvilatyöntekijä tai vastapuolueen kärjekäin edustaja, tervehditään. Pienilläkin kohteliailla eleillä luodaan mahdollisuuksia tulevalle yhteistyölle. Yhtenä perinteenä on ollut, että jos kokenut parlamentaarikko kritisoi kunnolla vastapuolen uuden edustajan puheenvuoroa, hän tarjoaa uudelle edustajalle kahvit istunnon jälkeen. Kyky kohdella kohteliaasti vastapuolta liittyy myös suomalaisten suhteeseen poliitikkoihin. Vaikka ongelmatilanteita on tapahtunut, johtavat poliitikotkin voivat elää suhteellisen normaalia elämää.

Dialogi pitää Myanmarin demokraattisen kulttuurin elossa

Demo Finland ja Netherlands Institute for Multiparty Democracy (NIMD) toteuttivat demokratiakoulutusta ja tukivat puolueiden välistä yhteistyötä Myanmarissa vuosina 2014–2021. Helmikuussa 2021 tapahtuneen sotilasvallankaappauksen jälkeen toiminta keskeytettiin, kunnes löydettiin uusia keinoja tukea Myanmarin demokraattisia toimijoita. Vuoden 2022 aikana koulutukset käynnistettiin uudelleen verkossa sekä maan ulkopuolella. Ne keskittyvät poliittisten toimijoiden osaamisen vahvistamiseen sekä demokraattisten dialogiprosessien tukemiseen alueellisella tasolla.

Suora työ puolueiden kanssa on vaikeutunut vallankaappauksen jälkeisen tilanteen vuoksi, mutta dialogin tukeminen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja puolueisiin liittyvien toimijoiden välillä on edelleen tärkeää. Ohjelma fasilitoi dialogifoorumia, joka tuo yhteen useita keskeisiä demokraattisia toimijoita. Se tarjoaa turvallisen tilan avoimelle vuoropuhelulle riskialttiissa tilanteessa, jossa tällaiset keskustelut usein hiljennetään. Dialogit ovat tärkeä väline yhteistyön ja yhteisymmärryksen edistämiseksi monikansallisessa maassa, jossa vastakkainasettelu on voimakasta. Tekemällä yhteistyötä yli poliittisten jakolinjojen, rakentamalla luottamusta ja pohtimalla yhdessä Myanmarin tulevaisuutta foorumi auttaa pitämään Myanmarin demokraattisen kulttuurin elossa.

Hallituksen muodostaminen Suomessa

Monessa maassa hallituksen muodostaminen on muuttunut haastavammaksi viime vuosina. Puoluekartta on ollut muutostilassa, ja puolueiden sisällä asetelmat ovat muuttuneet. Suomessa on tästä huolimatta onnistuttu muodostamaan toimivia enemmistöhallituksia, jotka ovat istuneet samalla puoluepohjalla koko vaalikauden. Viimeiset ennenaikaiset eduskuntavaalit järjestettiin vuonna 1975. Merkittävän jakson palvelut vähemmistöhallitus nähtiin viimeksi 1976–77.

Vaalien jälkeen hallitusneuvottelut käynnistää suurin puolue. Prosessi perustuu sekä perustuslakiin että vakiintuneeseen käytäntöön. Tyypillisesti valitaan ensin tunnusteluiden pohjalta puolueet, joiden kanssa neuvotellaan ohjelmasta. Tunnustelut ovat tavallisesti poliittisiin kantoihin ja kompromissihalukkuuteen keskittyviä kirjallisia kysymyksiä tunnustelijalta eduskuntaryhmille. Varsinaiset hallitusohjelmaneuvottelut ovat intensiivinen prosessi, jossa alakohtaiset työryhmät muokkaavat puolueiden tavoitteista ohjelmaa ja muun muassa tulevien vuosien menokehyksen. Neuvotteluissa kuullaan yleensä virkunnan asiantuntijoita, eturyhmiä ja tutkijoita. Usein neuvotteluissa haetaan ratkaisuja viime metreille asti. Media seuraa tarkasti, saadaanko hallitusohjelma ja hallituspohja valmiiksi.

Hallitusohjelmien onnistumista on haastavaa mitata objektiivisesti. Hyödyllisiä toimintatapoja voidaan kuitenkin

tunnistaa. Ohjelmaneuvottelut hyötyvät pitkäjänteisyydestä, tiedolla johtamisesta ja neuvottelijoiden kompromissikyvystä. Hallitus ja eduskunta tekevät Suomessa vuorovaikutteisesti lainsäädäntötyötä, jonka painopiste on hallitusohjelman tavoitteissa. Hallitusohjelman pitäminen sitoa puolueiden tavoitteet kokonaisuudeksi, mutta myös tarjota strateginen suunta, johon kansanedustajien ja ministerien päivittäinen työ kytkeytyy.

Hallitusohjelmaneuvottelut hyötyvät pitkäjänteisyydestä, tiedolla johtamisesta ja neuvottelijoiden kompromissikyvystä.

Hallitusohjelma ei ole kuitenkaan neuvottelun loppu. Rauhallinenkin neljän vuoden kausi sisältää ennalta-arvaamattomia olosuhteita, joihin on budjetin tai lainsäädännön tasolla reagoitava. Tyypillisesti etenkin vuotuiset budjetinneuvottelut sekä suuremmat hankkeet, kuten vuoden 2021 hyvinvointialueuudistus tuovat haastavia neuvottelutilanteita. Hallituspuolueet voivat hakea joissain tilanteissa tukea myös oppositiosta.

Vaikka hallituspuolueet ovat sitoutuneet äänestämään omien lakihankkeidensa puolesta, ryhmät voivat tapauskohtaisesti hajota hajottamatta hallitusta. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta ovat niin sanotut omantunnon kysymykset, joihin puolueet eivät ota sitovaa kantaa (esimerkkeinä aborttioikeus ja päihdepolitiikka). Joskus myös jokin hallituspuolue ottaa erivapauden äänestää esitystä vastaan, jolloin muut puolueet voivat hakea esitykselle mahdollisesti tarvittavan tuen oppositiosta. Tällainen menettely kertoo kuitenkin asian tapauskohtaisesta haasteellisuudesta, ja pääasiallisesti hallituspuolueet sitoutuvat yhteiseen rintamaan. Eduskuntaryhmien on päästävä keskenään sopimukseen, jotta hallitusyhteistyö jatkuu.

Joskus lisäpainetta neuvottelutilanteisiin tuovat kannatuksen muutokset. Puolueen menettäessä kannatustaan kesken kauden voi sen sisällä kasvaa tarve nostaa profiilia, jolloin kompromissikyky vähenee. Hallituskausi vaatii paitsi puolueorganisaatioilta, myös puolueen johdolta ja kannattajakunnalta sitoutumista ongelmatilanteissa ja kompromisseissa. On ymmärrettävä, että suurinkaan puolue ei saa kaikkia tavoitteitaan läpi.

Yhteistyö ja viestintä

Moniääninen debatointi kuuluu kansalaisten perusoikeuksiin ja demokratiaan. Samaan aikaan erityisesti digitaalisessa maailmassa luotettavan tiedon rajat ovat hämärty-

neet, ja polarisaation määrä on kasvanut niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Poliitikkojen terävöitynyt retoriikka vaikuttaa myös yhteistyöhön. On eri asia väitellä luonnetta kilpailijan olevan eri mieltä tai väärässä kuin epärehellinen tai pahantahtoinen. Yhteistyön ovia voi sulkeutua. Onhan vaikeampaa tehdä yhteistyötä ja perustella sitä omille kannattajille, jos viestintä vaalikilpailijaa kohtaan on aikaisemmin polarisoitu suhteita yli rajojen. Tämän päivän kilpailija voi olla huomisen kumppani, vaikka edes yksittäisissä yhdistävissä asioissa. Koalitiopolitiikassa on erityisen tärkeää, että kumppanit voivat ratkoa ongelmia luottamuksellisesti.

Suomi ja monet muut maat ovat hyötynneet siitä, että yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuvilla on raameja, joita ei omastakaan tahdosta ylitetä vastapuolta kritisoidessa. Lautapeliä ei kannata rikkoa hävitessään, jos haluaa pelin olevan huomennakin pelattavissa. Polarisaatiolle vastakkainen kehitys ei vaadi muuta kuin entistä suuremman joukon keskeisiä toimijoita, jotka sitoutuvat vaalimaan yhteistyökulttuuria omassa toiminnassaan. Poliitikkojen puhe heijastuu kannattajakuntaan myös positiivisesti. Rakentavampi poliittinen debatti voi vaikuttaa positiivisesti yhteiskuntaan kokonaisvaltaisemminkin.

Rakentavampi poliittinen debatti voi vaikuttaa positiivisesti yhteiskuntaan kokonaisvaltaisemminkin.

Vertaistukea ja epämuodollista yhteistyötä

Suomi oli ensimmäisiä maita, joissa naiset saivat täydet poliittiset oikeudet (1906). Naisten osuus politiikassa alkoi vähitellen kasvaa kulttuurin muuttuessa. Naisten osuus eduskuntavaalien ehdokkaista ja valituista sekä vaaleissa äänestäneistä ylitti 20 % 1970-luvun alussa. Ensimmäinen nainen ministeriksi valittiin vuonna 1926, presidentiksi vuonna 2000 ja pääministeriksi vuonna 2003. Vuoden 2023 vaaleissa naisten osuus eduskuntaan valituista oli 46 % (92/200). Kunnallisella tasolla toimielimiin on nimetty sukupuolikiintiöt, joiden mukaan sukupuolten osuuksien on pysyttävä 40–60 % välillä. Puolueilla on sekä mahdollisuus että paine asettaa naisia keskeisille paikoille. Vastuu kunnallisissa tehtävissä auttaa nousemaan isompiin tehtäviin tulevaisuudessa.

Politiikassa aliedustettujen ryhmien osallistumisen edistämässä vertaistuellalla ja yhteistyöllä on tärkeä merkitys.

Eduskunnassa toimii esimerkiksi Naiskansanedustajien verkosto. Se koostuu kaikista naiskansanedustajista ja pyrkii edistämään naisten oikeuksia ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Suomalaiset eduskuntapuolueet ovat myös naisjärjestöjensä kautta mukana Nytkis-järjestössä. Nytkis (Naisjärjestöt Yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry) on puolueiden naisjärjestöjen yhteistyöjärjestö, joka edistää sukupuolten tasa-arvoa, naisten syrjinnän ehkäisyä ja ihmisoikeuksien toteutumista. Laajapohjaiset järjestöt mahdollistavatkin keskustelunavaukset välttämällä kysymysten turhan politisoinnin. Puolueiden nuorisojärjestötkin tekevät yhteistyötä ja ovat julkaisseet esimerkiksi yhteisiä kannanottoja sekä järjestäneet myös varjohallitusneuvotteluja.

Epämuodollisemminkin yhteistyöllä on paikkansa. Eri puolueiden naiskansanedustajat ja vaaliehdokkaat ovat muun muassa järjestäneet puoluerajat ylittäviä vaalikeskustelutilaisuuksia. Kun tasa-arvokehityksen murrosvaihetta elettiin, saattoivat naiskansanedustajat Suomessa muodostaa myös linjaerot ylittäviä äänestysliittoja paikajakajakokysymyksissä, näin tasapainottaen hallinnaita mieskansanedustajien suhdeverkostoja. Lisäksi mentoimintasuhteet uusien vaikuttajien ja pitkään politiikassa toimivien välillä koetaan tärkeinä kimmokkeina ja jaksamisen tukena. Suomessa eri puolueiden edustajilla on yhteisiä podcasteja sekä muita sosiaalisen median ulostuloja, ja kampanjointi rinnakkain esimerkiksi toritapahtumissa on normaalia. Rinnakkain kampanjoinnista monilla poliitikoilla on lämpimiä muistoja kilvoittelun ja kanssaelämisen sekoittuessa. Fyysisissä ja digitaalisissa tiloissa kohtaaminen rikkoo ideologisia kuplia ja lisää ymmärrystä.

Naisten osallistumista Etiopiassa edistetään monipuoluepohjalta

Demo Finland on kumppaneidensa Network of Ethiopian Women's Associations (NEWA) ja Ethiopian Women with Disabilities National Association (EWDNA) kanssa tukenut naisten poliittista osallistumista monipuoluepohjalta Etiopiassa vuodesta 2019 alkaen. Ohjelma on sisältänyt puolueiden ja naispoliitikkojen koulutusta, ja siinä on tuettu myös erityisesti vammaisia naisia paikallistason poliittiseen toimintaan osallistumisessa.

Ohjelmassa on tehty yhteistyötä Etiopian puolueiden yhteisneuvoston (Ethiopian Political Parties Joint Council, PPJC) kanssa, mikä on auttanut vahvistamaan puolueiden välistä dialogia. Vuonna 2024 ohjelma tuki parlamentin naisverkoston ja PPJC:n naisosaston välisen verkoston perustamista. Verkoston tarkoitus on keskustella naisten poliittisen osallistumisen esteistä ja löytää konkreettisia toimia niiden poistamiseksi. Verkosto kokoaa naisia ainakin 23 eri puolueesta. Tämä on ensimmäinen kerta Etiopiassa, kun vaaleissa valitut naiset ja puolueiden naisjäsenet tekevät yhteistyötä monipuoluepohjalta.

Yhteistyö paikallistason politiikassa

Myös paikallinen taso voi toimia suunnannäyttäjänä yhteistyössä. Sekä paikallispolitiikan toimintatavat että asiakysymykset tukevat yhteistoimintaa valtiotasoa enemmän. Kunnallisella tai alueellisella tasolla ei Suomessa noudateta hallitus-oppositiojakoa vaan laajemman yhteistyön perinnettä. Yleensä kaikki kohtalaisen edustuksen saaneet puolueet osallistuvat kunnanhallitusten toimintaan. Hallitusten työskentelyä pidetään pääasiallisesti suhteellisen rakentavana. Hyvin vasemmistolainen valtuutettu voi siis istua oikeistajohtoisessa hallituksessa ja tuoda rakentavasti huolensa esille. Monilla paikkakunnilla kaikki katsovat kuuluvansa jäsenkirjasta riippumatta samaan puolueeseen – kotipaikan puolueeseen.

Monilla paikkakunnilla kaikki katsovat kuuluvansa jäsenkirjasta riippumatta samaan puolueeseen – kotipaikan puolueeseen.

Pienemmillä paikkakunnilla on suhteellisen tyypillistä, että hallituksessa ei useinkaan edes äänestetä. Asioita valmistellaan, pohditaan ja toteutetaan yhdessä. Kantojen joustavuus on tärkeää. Avoin keskustelu hyötyy siitä, että edes pieniä muutoksia voidaan tehdä kädenojennuksina. Täytyy ymmärtää toisen kantaa ja suhteuttaa se omaan. Lisäksi kompromissin tulee vielä heijastaa vaalitulosta. Onhan olemassa aitoja kantaeroja, jotka demokraattisen prosessin on kyettävä myös huomioimaan. Usein neuvotteluja käyvät pitävätkin oman puolueensa kannatuksen tarkasti mielessä asioista neuvoteltaessa.

Paikallisilla päätöksenteon tasoilla yhteistyöhön kannustavat myös puoluerajat ylittävät edut, arvot ja kiinnostuksen kohteet. Samalla alueella asuvat valtuutetut voivat aktivoitua esimerkiksi paikallisen koulun ongelmien tai vanhusten oikeuksien tiimoilta yhteistyöhön yli puoluerajojen. Kun yhteistyötä tehdään rajatussa yhdistävässä asiassa, on toisen kanssa helpompi neuvotella jakavammistakin teemoista. Jopa prosessivaatimukset voivat rohkaista yhteistyöhön. Eri osa-alueista vastaavat lautakunnat nimitetään vaalituloksen mukaan suhteellisesti. Puolueiden on paikkaneuvotteluissa kuitenkin huomioitava lakisääteiset sukupuolikiintiöt. Puolueiden erilaiset sukupuolijakaumat edellyttävät usein poliittisen kentän eri laidoilta yhteistyötä ja joustavuutta, jotta toimiin saadaan nimitetyksi.

Kun yhteistyötä tehdään rajatussa yhdistävässä asiassa, on toisen kanssa helpompi neuvotella jakavammistakin teemoista.

Yhteistyötä tehdään myös virkavalmistelun suuntaan. Vaaleilla valittujen on kunnioitettava virkavalmistelun puolueettomuutta ja viranhaltijoiden ansaittava se. Työskentelyyn on haettu mallia strategisesta johtamisesta, jossa poliitikot asettavat strategisen suunnan. Viranhaltijat valmistelevat strategian pohjalta päätösehdotuksia, jotka tulevat takaisin valtuutettujen päätettäväksi. Näin pyritään tasapainottamaan viranhaltijoiden tietotaidon hyödyntäminen ja demokraattinen ohjaus.

Lopuksi

Demokratia on heikentynyt monessa osassa maailmaa. Siksi on tärkeää tunnistaa demokratian vahvuuksia ja puoluerajat ylittävän yhteistyön merkitys demokratian perusedellytyksenä. Poliitiikan toimiva yhteistyökulttuuri ei ole itsestäänselvyys Suomessa tai missään muuallakaan.

Puolueiden välisen yhteistyön vaalimiseksi ja vahvistamiseksi seuraavien kysymysten pohtiminen on tärkeää sekä puolueissa että yli puoluerajojen:

- Miten rakentaa poliittista kulttuuria, joka palkitsee poliitikkoja sillanrakentamisesta yli puoluerajojen?
- Voidaanko algoritmien ajamassa keskustelukulttuurissa suosia muita kunnioittavaa ja asiakeskeistä poliittista puhetta?
- Miten vahvistetaan myös kansalaisten ymmärrystä puolueiden välisen yhteistyön merkityksestä demokratialle ja yhteisten asioiden ratkaisemiselle?
- Miten varmistetaan, että politiikan rakenteet ja kulttuuri ovat sellaisia, että kaikilla on mahdollisuus täysipainoiseen osallistumiseen?
- Miten Demo Finland voi tukea jatkossakin toiminnallaan puolueiden välistä yhteistyötä ja luoda tiloja luottamukselliselle dialogille?

Lähteet

Borg Sami, *Puolueet ja edustuksellinen demokratia: tutkimus poliittisesta edustautumisesta ja legitimitetistä*. Tampereen yliopisto, Tampere 1998.

Demo Finland, *Policy brief: Vahva demokratia talouskasvun tuottajana*. Demo Finland, Helsinki 2024.

Demo Finland, *Vuosiraportti 2024*. Demo Finland, Helsinki 2024.

Eduskunnan kirjasto, *Näin eduskunta toimii*. 2025. Viitattu 10.07.2025: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/>

Eduskunnan muistitietoarkisto, veteraanikansanedustajien haastattelut. 2000–2021.

Ervasti Siiri, *Keskustan valtaa, Kuusamo-puoluetta ja ainutlaatuista luontoa -Kuusamon kunnallispoliittinen kulttuuri vuosien 2000–2023 välisenä aikana*. Pro Gradu -tutkielma, Turun yliopisto 2024.

Formisano, Ronald P, "The Concept of Political Culture." *The Journal of interdisciplinary history*, 3/2001.

Anttiroiko Ari-Veikko, Haveri Arto, Karhu Veli, Ryyänen Aimo ja Siitonen Pentti, *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintosuhteet*. Tampereen yliopisto, Tampere 2007.

Husa Jaakko, *Locking in Constitutionality Control in Finland*. *European Constitutional Law Review*, 2/16, 6/2020. Saatavilla verkossa: <https://doi.org/10.1017/S1574019620000139>

Jyränki Jaakko, Husa Antero, *Valtiosääntöoikeus* (2. painos). Kauppakamari, Helsinki 2023.

Koiranen Ilkka, Koivula Aki, Saarinen Arttu ja Räsänen Pekka, *Puolueiden rakenteet ja jäsenistön verkostot*. Kunta-alan kehittämissätiö, Tampere 2017.

Koskentausta Lauri, *Lyhyt katsaus Suomen perustuslainvalvontajärjestelmän historiaan – Miten nykymalliin on tultu?* *Perustuslakiblogi*, 13.12.2020. Viitattu 11.8.2025: <https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2020/12/13/lauri-koskentausta-lyhyt-katsaus-suomen-perustuslain-valvontajärjestelmän-historiaan-miten-nykymalliin-on-tultu/>

Laine Samuli, *Väitöskirjatyon haastattelumateriaali*, (tekijän hallussa) 2025.

Sitra, E2 Tutkimus, *Luottamusta ilmassa mutta kuinka paljon? Tutkimusraportti*. Sitra 2021.

Mylly Juhani, *Traditio, järjestelmä, symbolit: tutkielma Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta*. Turun yliopisto, Turku 1989.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry, *Historia*, 2025. Viitattu 03.08.2025: <https://nytkis.org/historia/>

Oikeusministeriö, *Puolurekisteri* 8/2025.

Ollila Anne, Paloheimo Heikki, *Kansanedustajan työ ja arki. Suomen Eduskunta 100 vuotta*. Edita, Helsinki 2007.

Päkkilä Pirta, *Perustuslaki oikeuden ja politiikan rajalla – tutkielma perustuslain tulkinnan poliittisesta merkityksestä Suomessa vuosina 2003–2016*. Pro Gradu -tutkielma, Turun yliopisto 2017.

Rahkonen Susanna, *Taloudelliset voimavarat ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä*. *Oikeus* 2–3/2024.

Saukkonen Pasi, Helsingin yliopisto – Valtio-oppi, *Suomen poliittinen järjestelmä, verkkokirja*. Helsingin yliopisto, Helsinki 2008. Viitattu 10.06.2025: <https://blogs.helsinki.fi/vol-spj/>

Sulkunen Irma, Lähteenmäki Maria, Korppi-Tommola Aura, *Naiset Eduskunnassa. Suomen Eduskunta 100 vuotta*. Edita, Helsinki 2007.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Tilastokeskus, *Suomen väkiluku maaliskuussa 2025*.

Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2024*. Transparency International 2025.

Venho Tomi, *Puolueiden ja ehdokkaiden kampanjarahoitus vuoden 2022 aluevaaleissa*. Kunta-alan kehittämissätiö, Tampere 2025.

Värttö Mikko, *Parliamentary oversight of emergency measures and policies: A safeguard of democracy during a crisis?* *European Policy Analysis*, 10/2024.

Yleisradio, *Poliittiset nuorisjärjestöt muodostivat varjoneuvotteluissa vähemmistöhallituksen, joka kaatui saman tien*. 11.1.2019. Viitattu: 10.08.2025: <https://yle.fi/a/3-10592151>

Kirjoittaja: Samuli Laine

Taitto ja kuvitus: Marja Hautala / Muuks Creative

© Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland 2025

Julkaistu on toteutettu ulkoministeriön tuella.

ISBN 978-952-65812-0-0 (nid.)

ISBN 978-952-69924-9-5 (PDF)

Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland on kaikkien eduskuntapuolueiden yhteistyöjärjestö. Se toimii demokratian edistämiseksi vahvistamalla erityisesti naisten, nuorten ja vammaisten ihmisten poliittista osallistumista sekä tukemalla puolueiden välistä dialogia.

www.demofinland.org